

LINGVISTIKAOLÜMPIAADI LÕPPVOOR

13. aprill 2024. a

Nimi:

Kool:

Klass:

Telefon:

E-post:

1) Lahenda **iga ülesanne** loetava (!) käekirjaga **eraldi lehel** (lehtedel) ülesannet ümber kirjutamata. Lahendamiseks võid kasutada ka lehte, millel on trükitud ülesanne.

2) Kirjuta lahendatava **ülesande number ja oma kood** ülesande lahenduse **igale lehele**. Ainult sel juhul on tulemuste täpne arvestus tagatud.

3) **Põhjenda** oma vastust. Täiesti korrektseid, kuid põhjenduseeta vastuseid hinnatakse madalamalt.

ÜLESANNE 1

AROP-LOKEPI KEEL

(Miina Norvik)

Arop-lokep kuulub Austroneesia hõimkonna Okeania keelte hulka. Seda räägitakse neljal saarel Paapua-Uus-Guineas. 2000. a seisuga oli arop-lokepi keelel umbes 3000 kõnelejat.

A. Antud on arop-lokepikeelsed laused ning nende tõlked.

<i>Natudi ikana i atu</i>	'Nende laps sõi ühe kala'
<i>Rono di tamoto tiraumata ga atu pang</i>	'Eile tapsid mehed tema jaoks ühe sea'
<i>Ga mitiap ru kidi timata</i>	'Nende kaks väikest siga surid'
<i>Tinana ikut ran pau ye bor kono</i>	'Tema ema kühveldas minu jaoks vett potikaanega'
<i>Gaunu tool tiap</i>	'Koer ei ole inimene'
<i>Tool tamoto inbe di natunu tipie ye ookoo</i>	'Mees ja tema lapsed sõitsid kanuuga'
<i>Ayepe yedi rumu lono</i>	'Ma elasin nendega majas'
<i>Gaunu ki ikenmata kumu lono</i>	'Tema koer magas aias'
<i>Rono bianga ikana kono</i>	'Eile hammustas nahkhiir teda suust'
<i>Di bianga tikan di i tiap</i>	'Nahkhiired ei söönud kalu'
<i>Irau di gaunu ki</i>	'Ta lõi oma koeri'
<i>Tinai di i mai ru pau</i>	'Nad keetsid kaks suurt kala minu jaoks'
<i>Natuk iyepu yau</i>	'Minu laps elas minuga'
<i>Tirauu</i>	'Nad lõid teda'
<i>Anaii bor lono</i>	'Ma keetsin seda potis'
<i>Kumu kiau mai</i>	'Minu aed on suur'
<i>Akenmata ookoo pono kidi</i>	'Ma magasin nende kanuu peal'

B. Tõlgi eesti keelde.

1. *Tinak inbe di natuk tikut ran*
2. *Tinadi ipie ye ookoo tiap*
3. *Rono di tamoto tikana ga mitiap atu*
4. *Inaii pangdi*

C. Tõlgi arop-lokepi keelde.

1. Minu suured koerad hammustasid teda
2. Tema koer ei elanud minuga
3. Kanuu on nende laste jaoks
4. Sead magasid minu aias

D. Selgita lahendust.

ÜLESANNE 2

KESKAJA KOREA KEEL JA TÄNAPÄEVA MURDED

(Ove Üllar Viesemann)

Allolevas tabelis on esimeses tulbas antud 15.–16. sajandi korea keele sõnad, teises tulbas nende vasted läänerannikul kõneldavas tänapäevases keskmurdes, kolmandas tulbas vasted tänapäevases kagumurdes ja neljandas tulbas nende sõnade tõlked. Ülakoma tähistab silbipiiri, sidekriips tähistab liitsõnapiiri.

A. Toimunud häälikumuutuste põhjal täida tühjad lahtrid (a)–(k). Ülesande lahendamisel ei ole tõlked olulised. Lahtri d järelsilbi täishäälik on i.

15.–16. saj korea keel	Keskmurre	Kagumurre	Tõlge
əljəβə	əljəwə	əljəpə	'keeruline'
ət̪i	ət̪i	ət̪i	'kus'
himʈsul	ɕimʈɕul	ɕimʈɕul	'kõõlus'
hjaŋ	səŋ	səŋ	'vanem vend'
hjaŋ-patak	sə-patak	sə-ppatak	'keele pealmine külg'
jəʌ	jə'u	(a)	'rebane'
maʌl	ma'il	maɕil	'küla'
kaskaβə	kakkawə	kakkapə	'ligidal'
kaʌzai	ka'i	kase	'käärid'
kaʌʌlh	(b)	(c)	'sügis'
(d)	kipʰin	ʈɕipʰən	'sügav'
kjətʌlaŋ	kjət̪ilaŋ	ʈɕət̪əlaŋ	'kaenlaalune'
kjənt̪iita	(e)	(f)	'vastu pidada'
kjəzih	kjə'ulk	ʈɕəɕil	'talv'

(g)	kuwə	(h)	'grillida'
tjəpsi	t̪ɕəp̪ɕi	t̪ɕəp̪ɕi	'taldrik'
(i)	tolk	tol	'kivi'
muzu	mu'u	muɕi	'korea redis'
stɭɭɭm	ttalim	ttaləm	'ainus valik'
stɭɭm	(j)	(k)	'higi'

Märkus korea keele häälduse kohta: ɕ tähistab palataalset (pehmendatud) s-sarnast häälikut, mille kõla sarnaneb ss-le sõnas *kass*. Ühendid t̪ɕ ja t̪ɕ tähistavad afrikaate ehk häälikuid, mille hääldamisel kõlavad koos vastavalt t ja s või t ja ɕ. Täht i tähistab kõrget täishäälikut, mis on sarnane eesti õ-häälikuga. Märk ɭ tähistab keskmadalat täishäälikut, mille kõla sarnaneb ingliskeelse sõna *sun* [sʌn] 'päike' täishäälikule. Tagurpidi e (ə) tähistab korea keele puhul keskmadalat keskvokaali, mille hääldus tänapäeva korea keeles võib olla nii kesk- kui ka tagapoolne. *kk*, *pp* ja *tt* tähistavad jäigalt (ingl *k: tense*) hääldatud häälikuid *k*, *p* ja *t*. Häälik β sarnaneb v-häälikule, kuid seda hääldatakse mõlema huulega, mitte ülhammaste ja alahuulega. Kombinatsioon p^h tähistab tugeva õhupahvakuga hääldatud p-häälikut.

B. Selgita lahendust.

ÜLESANNE 3

MASSATŠUUSETI KEEL

(Hant Mikit Kolk)

Massatšuuseti keel ehk *wôpanâôtuwâôk* on algonkini keelkonna keel, mille rääkijate järgi on nimetatud Massachusettsi osariik USA-s. See keel suri algselt välja kuskil 19. ja 20. sajandi vahetusel, aga 1993. aastast on varemkogutud keeleandmete kasutamise ja sugulaskeeltest tuletamise kaudu üritatud keelt taaselustada. 2014. aastal oli sellel uuel massatšuuseti keelel viis emakeelset kõnelejat, viisteist teise keelena kõnelejat ja viissada keeleõppijat.

Â ja ô märgivad massatšuuseti keeles nasaliseeritud ehk osaliselt nina kaudu häälduvaid täishäälikuid. 8 märgib täishäälikut, mis hääldub umbes nagu eesti pikk *uu*. Y märgib kaashäälikut, mis hääldub nagu eesti *j* ja on poolvokaalne vaste täishäälikule *i*; w märgib kaashäälikut, mis hääldub nagu inglise *w* ja on vaste täishäälikule *u*.

A. Antud on järgmised fraasid massatšuuseti keeles ja nende eestikeelsed tõlked. Täida lüngad.

<i>Nunâm meequnash</i>	'Ma näen pastakaid'
<i>Masq nâw kutahuhqakah</i>	'Karu näeb sinu hirvi'
<i>Anumwak nâmwak qussukash</i>	'Koerad näevad kive'
<i>Anumwak nâwak mâhtuqâsah</i>	'Koerad näevad jänest'
<i>Nutanum n8tâw masqah</i>	'Minu koer kuuleb karu'
¹ _____ <i>n8tâmwak seep8</i>	'Minu jänesed kuulevad jõge'
<i>Ahtuhq meech qussuk</i>	'Hirv sööb kivi'
<i>Kumeechu ahtuhqak</i>	'Sina sööd hirvi'
<i>Nuqanunôn</i> ² _____ <i>meequn</i>	'Minu kotkas sööb pastakat'
<i>Kumeech numeequn</i>	³ _____ <i>minu pastakat'</i>
<i>Nucheeshôtâw mâhtuqâs</i>	'Ma vihkan jänest'
<i>Qanunônak cheeshôtâwak</i> ⁴ _____	'Kotkad vihkavad koera'
<i>Ahtuhq</i> ⁵ _____ ⁶ _____	'Hirv vihkab jõgesid'
<i>Qussuk ap</i>	'Kivi istub'
<i>Qussukash apwash</i>	'Kivid istuvad'
<i>Qanunônak apuwak</i>	'Kotkad istuvad'
<i>Qussuk pees</i>	'Kivi on väike'

Mâhtuqâs peesu

Qussukash ⁷ _____

Meequnash musayash

⁹ _____ musayuwak

Seep8 ¹⁰ _____

'Jânes on väike'

'Kivid on väikesed'

⁸ _____ on suured'

'Karud on suured'

'Jögi on suur'

B. Selgita lahendust.

ÜLESANNE 4

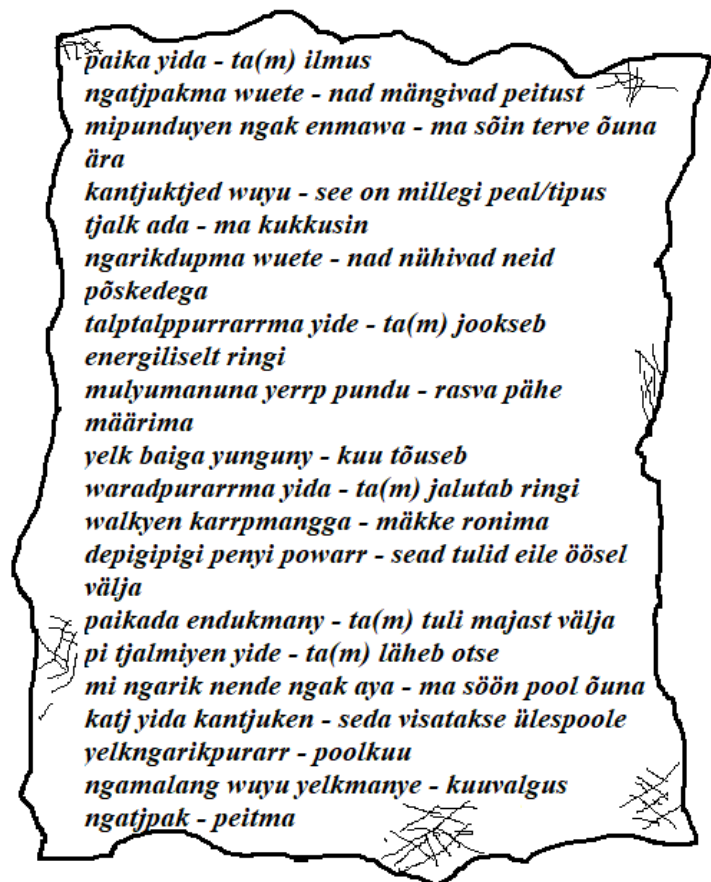
MULLUKMULLUK

(Airika Harrik)

Mullukmulluki (ka malak-malaki) keel on Austraalia ohustatud põliskeel. See on peaaegu välja surnud: 2016. aasta rahvaloenduse andmetel kõneles seda emakeelena kümme inimest Austraalia Põhjaterritooriumi osariigis, Daly jõe kallastel. Ehkki otsesed tõendid puuduvad, peetakse mullukmullukit veel üksnes eakate inimeste keeleks. Teadaolevalt ei õpetata seda üheski koolis.

Millegi paiknemise kirjeldamiseks kasutab mullukmulluki keel kolme võimalust. Paiknemisest saab rääkida mainitud võrdluspunkti suhtes (puu on maja/mehe ees, sõltumata vaataja asukohast), vaataja seisukohast (pall on (minust) paremal) ja absoluutselt ehk mingite kõigile tuntud maamärkide järgi. Mullukumulluki keeles on absoluutseks paiknemise väljendamiseks kolm võimalust: päikese liikumine, tuuled ja Daly jõe kaldad. Kui päike kirjeldab paiknemist ida-lääne teljel, siis tuuled kagu-loode ja Daly kaldad kirde-edela teljel. Näiteks lause *miri tjalk-ma yina, yina miri paiga-ma* väljendab, et „see on lääne pool ja see on ida pool“.

Päike võib olla peategelane ka mullukmulluki keele kõnekujundites. Näiteks kirjeldatakse keskhommikut ehk aega kella 9 ja 11 vahel lõhnava päikese ajana ja pärastlõunat või õhtupoolikut pooliku päikese või päikese põsena ehk päike keeraks justkui ette teise palge. Keskpäeva või varase pärastlõuna kohta ütlevad mullukmulluki keele kõnelejad aga, et aeg on „päikese poole“. Varast pärastlõunat sisaldab ka nende ööpäeva väljendav sõna *miriyenpowarr*. Kuna ennelõunal on päike oma ringkäigul alles poolel teel, ütlevad mullukmulluki kõnelejad selle aja kohta *miripurrarr*.

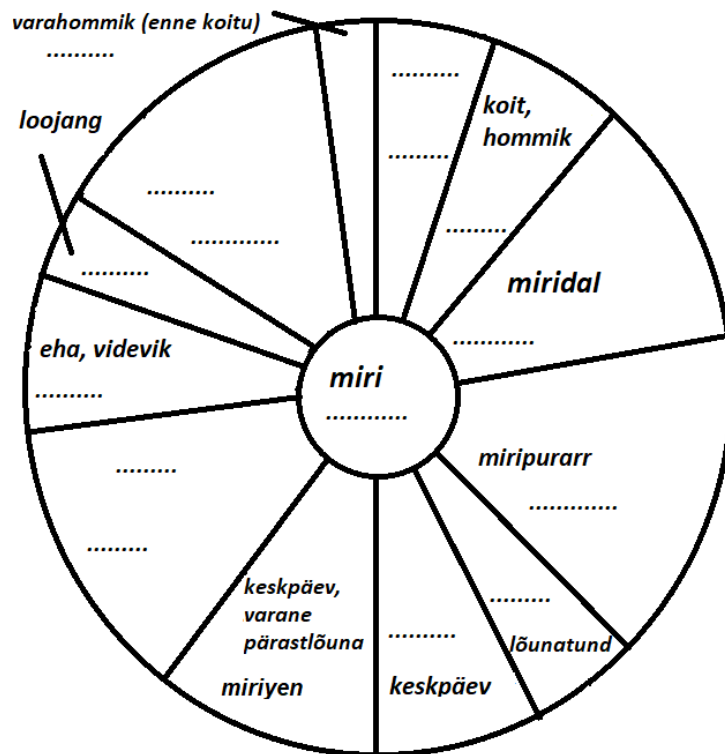
A.

All on ringikujuline skeem. Täienda seda nii, et kõik päeva osad oleksid kirjas nii eesti kui ka mullukmulluki keeles. Abiks on info, mida ütleks mullukmulluki kõneleja päeva jooksul erinevatel hetkedel, aga ka ühe käsikirja katkend. NB! *lang* ja *melk* on samatähenduslikud, kuid *melk* kirjeldab sama mõistet rohkem ereduse kaudu.

Enne päikesetõusu on *melklangatj*. Pärast seda jõuab kätte *miribaiga*, peale mida ütlekski kõneleja kohe järgmiseks *mirilangatj wuyu*.

Enne seda, kui kätte jõuab *miritjalk*, ütleks kõneleja aga: *mirilangma wuyu*.

Kui kella järgi on kätte jõudnud *miripundutjamiyen*, ütleks kõneleja taevasse vaadates: *mirikantjuk wuyu*.

B.

Sõna *mirikantjuk* tähistab mullukmulluki keeles ühtlasi ilmakaart *põhi*. Kuidas on mullukmulluki keeles *ida* ja *lääs*?

C.

Põhjenda oma vastuseid päeva osade ja ilmakaarte kohta. **NB!** Muud pole vaja analüüsida.

ÜLESANNE 5

MWANGWEGO

(Hant Mikit Kolk)

Mwangwego on kirjasüsteem, mis on saanud oma nime selle looja Nolence Moses Mwangwego järgi. Mwangwego on Malawi keeleteadlane, kes otsustas luua omaenda kirjasüsteemi, mida saaks kasutada Malawis kõneldud keelte kirjanekuks. 1979. aastal lõi ta selle süsteemi esimese versiooni ja sellest ajast peale on ta üritanud kirja populariseerida; siiani on selles kirjaviisis avaldatud üksainus raamat.

Antud ülesandes on mwangwego süsteemi kasutatud njandža keele ehk *chichewa* kirjanekuks. Njandža keelt räägib Malawis, Zambias ja Mosambiigis umbes kaks miljonit inimest. Toodud on järgmised sõnad nii mwangwegos kui ladina tähestikus.

	<i>changu</i>	'kohusetundlikkus'
	<i>chigamba</i>	'lapp'
	<i>dyera</i>	'ületama'
	<i>gwirizana</i>	'üksteist toetama'
	<i>jumpa</i>	'hüppama'
	<i>ledzera</i>	'purjus olema'

ᐃᐢᐢᐢᐢᐢ	<i>mankhusu</i>	'viljatera kest'
ᐃᐢᐢᐢ	<i>owani</i>	'lõuna-kroonkurg'
ᐃᐢ	<i>atsa</i>	'süütama'
ᐃᐢ	<i>ife</i>	'meie'
ᐃᐢ	<i>tiye</i>	'läksime! lähme!'
ᐢᐢᐢᐢ	<i>thyoka</i>	'katki minema'

A. Transkribeeri ladina tähestikku.

ᐃᐢᐢᐢ

ᐢᐢᐢ

ᐢᐢᐢᐢᐢᐢᐢ

B. Transkribeeri mwangwegosse.

kadzitape

zifuyo

phwando

kwidzira

chaulere

C. Selgita lahendust.